

Huldeboek prof. dr. Marcel Bots. Een bundel historische en wijsgerige opstellen, onder redactie van Adriaan Verhulst en Luc Pareyn. Gent, Liberaal Archief, 1995, 356 p., ISBN 90 74791 06 9

De bundel opstellen kreeg Marcel Bots aangeboden ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag. Het is een qua onderwerpen wijd uiteenlopende verzameling geworden. De verklaring daarvoor is eenvoudig. Bots, van oorsprong een germanist en historicus, heeft zich bezig gehouden met onderwijs en onderwijskunde, met archivaliek (hij was de grondlegger van het Liberaal Archief) en met het uitdragen van de liberale ideologie op politiek, maatschappelijk en cultureel terrein (het Willemsfonds).

Zonder de bijdragen over individualisme en lange conjunctuurgolven, over postmodernisme en verlichting, over de econoom Friedrich Von Hayeck, over François Laurent en over de Association Générale Ouvrière (1858-1920) te kort te willen doen, beperk ik me tot enkele bijdragen die voor de lezer van *Wetenschappelijke Tijdingen* mogelijk belangwekkend zijn.

Albert Derolez heeft een leesbaar en interessant dubbelportret geschetst van twee Gentse universiteitsbibliothecarissen Ferdinand Van der Waeghen en Willem De Vreese. Ondanks hun onverenigbaarheid van karakter en hun nogal uiteenlopende maatschappelijke achtergrond en hun politieke keuzes hebben zij de Gentse universiteitsbibliotheek tot een centrum van wetenschappelijke activiteit weten te maken. Een prestatie die eigenlijk nooit meer geëvenaard is.

Een van de belangwekkendste bijdragen is van de hand van Juul Hannes. Hij schrijft over *Met de fiscale bril bekeken. Vlaanderen in België, 1830-1914*. Hannes heeft op grond van de toenmalige belastingopbrengsten vastgesteld dat Vlaanderen meer aan de algemene middelen van de staat heeft bijgedragen dan het algemeen in die tijd als meer welvarend geziene Wallonië. Was het 'arm Vlaanderen' van Julius Vuylsteke en Lodewijk De Raet dan een mythe? Ja en nee. De toen geldende belastingen, grond- en patentbelasting en personele belasting (uiterlijke tekenen van welstand), troffen de traditionele meer agrarische en op klein bedrijf gerichte samenleving zwaarder dan het industriële Waalse gebied. Juist de zware fiscale druk maakt het begrip 'arm Vlaanderen' een realiteit, zeker voor de gewone man op wiens rug de zaak doorberekend werd.

Walter Prevenier geeft in zijn *Pluralisme en Vlaamse Beweging 1944-1995* een overzicht van de culturele betrekkingen tussen vrijzinnigen en katholieken in die jaren. Een overzicht dat niet gekenmerkt wordt door een permanent naar elkaar toe groeien en een aanvaarding van het pluralisme.

A. van Elslander beschrijft professor Jozef-Frederik Vercoullie's bezigheden als lid van de Vlaamse Academie en geeft in zijn bijdrage toch een zekere herwaardering van deze figuur die misschien te sterk in de schaduw van Julius Macleod en Paul Fredericq is blijven staan.

Jeffrey Tyssens gaat uitvoerig in op de vrijmetselarij te Gent in de periode 1763-1940. De loges kennen daar tot op de dag van vandaag een sterke invloed van de Frans-talige conservatieve burgerij. Een uitzondering is natuurlijk de Nederlandstalige loge De Zwijger, maar diens stichting eerst in 1935 is op zich al tekenend. Antwerpen was Gent in dat opzicht al lang voorgegaan. In de epiloog over de situatie na 1940 maakt Tyssens interessante opmerkingen over de naoorlogse ontwikkelingen, waarbij keuzes gemaakt moesten worden tussen een op het continent gerichte en een meer op de Angelsaksische religieuze sfeer gerichte ideologie. Deze thematiek zou een nadere uitwerking verdienen.

H. van Velthoven snijdt in deze bundel de problemen rond het Nederlandstalige kleuter- en lager onderwijs in Brussel aan. Het is een opvallende ontwikkeling dat in deze onderwijscategorieën het aantal kinderen uit homogeen Nederlandstalige gezinnen snel afneemt en er een groei valt waar te nemen van kinderen die uit een gedeeltelijk Nederlandstalig gezin of uit een volledig niet-Nederlandstalig gezin komen. Deze ontwikkeling zal zich in het vervolgonderwijs natuurlijk verderzetten. Thans is die instroom nog geen onderwijskundig probleem. Het werkt zelfs vrij goed en het impliceert ook een erkenning van het Nederlands als sociaal aan het Frans gelijkwaardige taal. Wanneer de Nederlandstalige instroom verder afneemt, zullen er problemen ontstaan. Kan men dan nog van Nederlandstalig onderwijs spreken en kan men dan nog van een Nederlandstalige cultuur gewag maken?

Bots' werk als archivaris wordt geëerd door de bijdrage van Luc Pareyn over het Liberaal Archief. De lezer krijgt een aardige inkijk in de rijkdom van dit archief. Bots' collega van het Archief en Documentatiecentrum voor het Vlaams Nationalisme, Frans-Jos Verdoodt, boort een Vaticaanse bron aan die ons veel inzicht verschaft over de 'slechte' pers in het België van 1895. Maar niet alleen over de liberale en socialistische pers wordt het Vaticaan ingelicht, ook de katholieke pers wordt in het beeld betrokken. Het archiefstuk geeft ons zo een goed beeld over de perssituatie in steden en gewesten, waar het gaat om oplagen, de geldelijke toestand en de journalisten.

Lode Wils sluit de bundel af met een biografische schets over de ten onrechte wat in het vergeetboek geraakte Antwerpse liberale en Vlaamsgezinde politicus

Nicolaas-Jan Cupérus (1842-1928). Cupérus genoot vooral bekendheid als promotor van het turnen en ijverde ook daar voor het Nederlands.

PIETER VAN HEES
PROF. R. BOSLAAN 95, NL-3571 CP UTRECHT